

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJO KODEKSO 148¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

2024 m. d. Nr.
Vilnius

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

2021 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo pakeitimo įstatymą Nr. XIV-576, kuriuo Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) buvo papildytas 148¹ straipsniu - „Neteisėtas žmogaus persekiojimas“. Iki tol baudžiamajame kodekse persekiojimo sąvoka nebuvo išskirta, atsakomybę už nusikalstamas veikas, susijusias su persekiojimu, numatė bendrosios baudžiamąją atsakomybę įtvirtinančios nuostatos. Pagal Lietuvos Aukščiausio Teismo suformuotą praktiką dažniausiai dėl su persekiojimu susijusių veikų iki naujos nuostatos baudžiamajame įstatyme priėmimo buvo taikomas BK 145 straipsnis, dažniausiai šio straipsnio 2-oji dalis, numatanti atsakomybę už sistemingą bauginimą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad nors galima teigiamai vertinti persekiojimo, kuris yra itin pavojingas socialinis elgesys, kriminalizavimą atskiroje BK normoje, kadangi ne visas persekiojimo veikas apėmė kitos baudžiamąją atsakomybę įtvirtinančios nuostatos, sistemiškai vertinant matyti ir reikšmingi šios normos trūkumai. Lyginant neteisėto žmogaus persekiojimo ir sistemingo bauginimo veikas matyti, kad sistemingas bauginimas yra apysunkis nusikaltimas (numatyta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, pažymėtina ir tai, kad laisvės atėmimo bausmei alternatyvių bausmių nenumatyta), kai tuo tarpu neteisėtam žmogaus persekiojimui suteiktas baudžiamojo nusižengimo statusas. Toks normos įtvirtinimas baudžiamajame kodekse, atsižvelgiant į kitas šio kodekso ir baudžiamojo proceso kodekso nuostatas, lemia tai, kad neteisėto persekiojimo atvejais negali būti skiriama kardomoji priemonė suėmimas, taip pat yra trumpa, tik trejų metų baudžiamojo persekiojimo senatis taip suteikiant mažiau laiko persekiojimo veikoms ištirti. Be kita ko, galima pagrįstai vertinti, kad ši norma sukuria palankesnę padėtį ne aukoms, o būtent persekiotojams, nes dalis veikų, iki šios normos įsigaliojimo kvalifikuotų pagal BK 145 straipsnio 2 dalį, turės būti perkvalifikuotos pagal naująją normą, kuri yra ženkliai švelnesnė.

Taigi, nors įstatymo leidėjas siekė apsaugoti asmenis nuo šio pavojingo socialinio elgesio, sistemiškai vertinant toks tikslas esamame teisiniame reguliavime nėra pasiekiamas. Be kita ko, vertinant kitų teisės normų kontekste, analizuojant BK XX skyrių, reglamentuojantį baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas žmogaus laisvei, kuriame ir pasirinkta įtvirtinti neteisėto persekiojimo normą, neteisėtas persekiojimas, nepaisant veikos sudėtyje įtvirtinto persekiojimo sistemiskumo, rimtų padarinių nukentėjusiam asmeniui, yra vienintelė veika šiame skyriuje, turinti baudžiamojo nusižengimo statusą. Ypatingai svarbu pažymėti ir tai, kad daugumoje Europos valstybių, kuriose yra numatyta neteisėto persekiojimo norma, už neteisėtą persekiojimą yra numatyta laisvės atėmimo alternatyvi bausmė (laisvės atėmimo alternatyvi bausmė numatyta Austrijoje, Belgijoje, Kroatijoje, Čekijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Airijoje, Liuksemburge, Maltoje, Olandijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje).

Todėl nauju teisiniu reguliavimu siekiama įtvirtinti alternatyvią laisvės atėmimo bausmę už BK 148¹ straipsnyje padarytos veikos atlikimą, taip siekiant užtikrinti baudžiamojo kodekso vientisumą, atitiktį proporcingumo principui bei realią apsaugą neteisėto persekiojimo aukoms.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Seimo narė Laima Nagienė.

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekto aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Dabartiniame teisiniame reguliavime už BK 148¹ straipsnyje padarytos veikos atlikimą numatyta sankcija - viešieji darbai arba bauda, arba laisvės apribojimas, arba areštas.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Nauju teisiniu reguliavimu siekiama įtvirtinti alternatyvią laisvės atėmimo bausmę iki trejų metų už BK 148¹ straipsnyje padarytos veikos atlikimą. Manytina, kad naujasis teisinis reguliavimas, užtikrinantis BK vientisumą bei atitiktį proporcingumo principui, žymės valstybės požiūrį į neteisėtą persekiojimą kaip visuomenei nepriimtina socialinį elgesį, taip pat sukurs realią apsaugą neteisėto persekiojimo aukoms.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus teikiamą Įstatymo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projektas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturi.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimams bei bendrinės lietuvių kalbos normoms, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos įstatymo ir Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Įstatymų projektų atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projekto nuostatos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams neprieštarauja.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Įstatymui įgyvendinti nėra reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks.

14. Projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimų ir išvadų nereikės.

15. Reikšminiai įstatymo projektų žodžiai

Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc:

Neteisėtas žmogaus persekiojimas, sankcija;

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Papildomų paaiškinimų nėra.